Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera întâi)

28 iulie 2016*

„Trimitere preliminară — Directiva 2001/42/CE — Evaluarea efectelor anumitor planuri și programe asupra mediului — Act național incompatibil cu dreptul Uniunii — Consecințe juridice — Competența instanței naționale de a menține provizoriu anumite efecte ale actului menționat — Articolul 267 al treilea paragraf TFUE — Obligația de a sesiza Curtea cu o trimitere preliminară”

În cauza C-379/15,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Conseil d'État (Consiliul de Stat, Franța), prin decizia din 26 iunie 2015, primită de Curte la 16 iulie 2015, în procedura

Association France Nature Environnement

împotriva

Premier ministre,

Ministre de l'Écologie, du Développement durable et de l'Énergie,

CURTEA (Camera întâi),

compusă din doamna R. Silva de Lapuerta (raportor), președinte de cameră, și domnii A. Arabadjiev, J.-C. Bonichot, C. G. Fernlund și E. Regan, judecători,

avocat general: doamna J. Kokott,

grefier: domnul V. Tourrès, administrator,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 24 februarie 2016,

luând în considerare observațiile prezentate:

— pentru Association France Nature Environnement, de E. Wormser, în calitate de agent, asistat de M. Le Berre, avocat;

— pentru guvernul francez, de S. Ghiandoni, de F.-X. Bréchot, de D. Colas și de G. de Bergues, în calitate de agenți;

— pentru Comisia Europeană, de O. Beynet și de C. Hermes, în calitate de agenți,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 28 aprilie 2016,

* Limba de procedură: franceza.

pronunță prezenta

Hotărâre

1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolului 267 TFUE.

2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între Association France Nature Environnement, pe de o parte, și Premier ministre (prim-ministrul), precum și ministre de l'Écologie, du Développement durable et de l'Énergie (ministrul mediului, dezvoltării durabile și energiei), pe de altă parte, în legătură cu o cerere de anulare, pentru exces de putere, a Decretului nr. 2012-616 din 2 mai 2012 privind evaluarea anumitor planuri și programe care au efecte asupra mediului (JORF din 4 mai 2012, p. 7884).

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

3 Articolul 1 din Directiva 2001/42/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 27 iunie 2001 privind evaluarea efectelor anumitor planuri și programe asupra mediului (JO 2001, L 197, p. 30, Ediție specială, 15/vol. 7, p. 135) are următorul conținut:

„Obiectivul prezentei directive este să asigure un înalt nivel de protecție a mediului și să contribuie la integrarea considerațiilor privind mediul în elaborarea și adoptarea planurilor și programelor în vederea promovării dezvoltării durabile, asigurând că, în conformitate cu prezenta directivă, anumite planuri și programe care pot avea efecte semnificative asupra mediului fac obiectul unei evaluări ecologice."

4 Articolul 2 din această directivă prevede:

„În sensul prezentei directive:

(a) «planuri și programe» înseamnă planuri și programe, inclusiv cele cofinanțate de [Uniunea] Europeană, precum și modificările lor:

— elaborate și/sau adoptate de o autoritate la nivel național, regional sau local sau elaborate de o autoritate în vederea adoptării, printr-o procedură legislativă, de către parlament sau guvern și

— impuse prin acte cu putere de lege sau acte administrative;

(b) «evaluare ecologică» înseamnă elaborarea unui raport privind efectele asupra mediului, realizarea consultărilor, luarea în considerație a raportului de mediu și a rezultatelor consultărilor în luarea deciziilor și furnizarea de informații privind decizia […];

[…]"

5 Articolul 3 din directiva menționată prevede:

„(1) O evaluare ecologică […] se realizează pentru planurile și programele prevăzute la alineatele (2)-(4) care pot avea efecte semnificative asupra mediului.

(2) Sub rezerva alineatului (3), o evaluare ecologică se realizează pentru toate planurile și programele:

[…]

(3) Planurile și programele prevăzute la alineatul (2) care stabilesc utilizarea unor zone mici la nivel local și modificări minore ale planurilor și programelor menționate la alineatul (2) necesită o evaluare ecologică numai în cazul în care statele membre stabilesc că pot avea efecte semnificative asupra mediului.

(4) Statele membre determină dacă planurile și programele, altele decât cele prevăzute la alineatul (2), care definesc cadrul în care punerea în aplicare a proiectelor poate fi autorizată în viitor, pot avea efecte semnificative asupra mediului.

(5) Statele membre stabilesc dacă planurile sau programele prevăzute la alineatele (3) și (4) pot avea efecte semnificative asupra mediului fie printr-o examinare a fiecărui caz, fie prin specificarea tipurilor de planuri și programe, fie prin ambele abordări. În acest scop, statele membre țin seama în toate cazurile de criteriile specifice descrise în anexa II, pentru a se asigura că planurile și programele care pot avea efecte semnificative asupra mediului sunt cuprinse în prezenta directivă.

(6) Pentru examinarea de la caz la caz și pentru specificarea tipurilor de planuri și programe în conformitate cu alineatul (5), autoritățile prevăzute la articolul 6 alineatul (3) trebuie consultate.

(7) Statele membre iau măsurile necesare astfel încât concluziile lor în conformitate cu alineatul (5), inclusiv motivele pentru care nu este necesară studierea impactului asupra mediului […], sunt puse la dispoziția publicului.

[…]”

6 Articolul 4 din aceeași directivă prevede:

„(1) Evaluarea ecologică prevăzută la articolul 3 se realizează în timpul elaborării unui plan sau program și înainte de adoptarea sau înscrierea sa în procedura legislativă.

(2) Cerințele prezentei directive sunt fie integrate în procedurile existente ale statelor membre care reglementează adoptarea de planuri și programe, fie încorporate în proceduri instituite pentru a asigura conformitatea cu prezenta directivă.

(3) Atunci când planurile și programele fac parte dintr-o ierarhie, statele membre țin seama, în scopul evitării duplicării evaluării, de faptul că evaluarea se efectuează, în conformitate cu prezenta directivă, la diferite nivele ierarhice. […]”

7 Potrivit articolului 6 din Directiva 2001/42:

„(1) Proiectul de plan sau program și raportul de mediu elaborat în conformitate cu articolul 5 trebuie puse la dispoziția autorităților prevăzute la alineatul (3) din prezentul articol, precum și a publicului.

(2) Autoritățile menționate la alineatul (3) și publicul menționat la alineatul (4) au ocazia efectivă și din timp să-și exprime opiniile asupra proiectului de plan sau program, precum și asupra raportului de mediu alăturat acestuia, într-un interval de timp adecvat, înainte de adoptarea planului sau programului sau de înaintarea acestuia pentru procedura legislativă.

(3) Statele membre desemnează autoritățile care trebuie consultate și care, date fiind responsabilitățile specifice în domeniul mediului, pot fi interesate de efectele asupra mediului ale aplicării planurilor și programelor.

(4) Statele membre definesc publicul în sensul alineatului (2), în special publicul afectat sau care poate fi afectat sau care este interesat în luarea de decizii în conformitate cu prezenta directivă, inclusiv organizațiile neguvernamentale, cum ar fi cele ce promovează protecția mediului și alte organizații implicate.

(5) Normele de aplicare privind informarea și consultarea autorităților și a publicului sunt stabilite de statele membre."

8 Articolul 13 din Directiva 2001/42 menționată are următorul cuprins:

„(1) Statele membre adoptă actele cu putere de lege și actele administrative necesare pentru a se conforma prezentei directive până la 21 iulie 2004. […]

[…]

(3) Obligația menționată la articolul 4 alineatul (1) se aplică planurilor și programelor al căror prim act formal de elaborare este ulterior datei menționate la alineatul (1). Planurile și programele al căror prim act formal de elaborare este anterior acelei date și care sunt adoptate sau supuse procedurii legislative la mai mult de 24 de luni după aceea fac obiectul obligației menționate la articolul 4 alineatul (1), cu excepția cazurilor în care statele membre decid pentru fiecare caz că nu se poate aplica acest lucru și informează publicul despre decizia lor.

[…]"

Dreptul francez

9 Directiva 2001/42 a fost transpusă în dreptul francez printr-o serie de instrumente juridice și anume printre altele ordonnance n° 2004-489, du 3 juin 2004, portant transposition de la directive 2001/42/CE du Parlement européen et du Conseil du 27 juin 2001 relative à l'évaluation des incidences de certains plans et programmes sur l'environnement (Ordonanța nr. 2004-489 din 3 iunie 2004 de transpunere a Directivei 2001/42/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 27 iunie 2001 privind evaluarea efectelor anumitor planuri și programe asupra mediului) (JORF din 5 iunie 2004, p. 9979), două decrete din 27 mai 2005, unul, Decretul nr. 2005-613, prin care se modifică code de l'environnement (Codul mediului), iar celălalt, Decretul nr. 2005-608, prin care se modifică code de l'urbanisme (Codul de urbanism), precum și loi n° 2010-788, du 12 juillet 2010, portant engagement national pour l'environnement (Legea nr. 2010-788 din 12 iulie 2010 privind angajamentul național pentru mediu) (JORF din 13 iulie 2010, p. 12905). Articolele L. 122-4-L. 122-11 din Codul mediului au fost modificate prin articolele 232 și 233 din această din urmă lege.

10 Articolul L. 122-4 din Codul mediului, astfel cum a fost modificat prin Legea nr. 2010-788, prevede:

„I. - Fac obiectul unei evaluări ecologice în raport cu criteriile menționate în anexa II la Directiva [2001/42] planurile, schemele, programele și alte documente de planificare ce pot avea efecte asupra mediului care, fără a autoriza prin ele însele realizarea de lucrări sau fără a prescrie proiecte de amenajare, sunt aplicabile în cadrul realizării unor astfel de lucrări sau proiecte:

1. Planurile, schemele, programele și alte documente de planificare adoptate de stat, de colectivitățile teritoriale sau de grupurile acestora și de instituțiile publice care depind de ele, referitoare la agricultură, la silvicultură, la pescuit, la energie sau la industrie, la transporturi, la gestionarea deșeurilor sau a apei, la telecomunicații, la turism sau la amenajarea teritoriului, care au ca obiect definirea cadrului de punere în aplicare a lucrărilor și a proiectelor de amenajare care intră în domeniul de aplicare al studiului de impact potrivit articolului L. 122-1;

2. Planurile, schemele, programele și alte documente de planificare adoptate de stat, de colectivitățile teritoriale sau de grupurile acestora și de instituțiile publice care depind de ele, altele decât cele menționate la punctul 1 al prezentului articol, care au ca obiect definirea cadrului de punere în aplicare a lucrărilor sau a proiectelor de amenajare, dacă acestea pot avea efecte semnificative asupra mediului.

3. Planurile, schemele, programele și alte documente de planificare pentru care, având în vedere efectele probabile asupra împrejurimilor, este necesară o evaluare a efectelor asupra mediului potrivit articolului L. 414-4.

II. - Evaluarea ecologică a planurilor, a schemelor, a programelor și a altor documente de planificare menționate la articolul L. 121-10 din Codul de urbanism și la articolele L. 4424-9 și L. 4433-7 din Codul general al colectivităților teritoriale este guvernată de dispozițiile articolelor L. 121-10-L. 121-15 din Codul de urbanism.

III. - Proiectele de planuri, de scheme, de programe și de alte documente de planificare care stabilesc utilizarea unor teritorii cu suprafață redusă nu sunt supuse evaluării prevăzute de prezenta secțiune dacă aplicarea lor nu este susceptibilă să aibă un efect semnificativ asupra mediului, ținând seama în special de sensibilitatea mediului, de obiectul planului sau de conținutul proiectului.

IV. - Un decret al Consiliului de Stat definește planurile, schemele, programele și documentele prevăzute în secțiunile I și III care au făcut obiectul unei evaluări ecologice după o examinare de la caz la caz efectuată de autoritatea administrativă a statului competentă în materie de mediu.

V. - Planurile și documentele întocmite exclusiv în scopul apărării naționale sau al protecției civile nu sunt supuse unei evaluări ecologice.”

11 Potrivit articolului L. 122-5 din Codul mediului, astfel cum a fost modificat prin Legea nr. 2010-788:

„Modificările, cu excepția celor cu caracter minor, aduse planurilor și documentelor supuse dispozițiilor secțiunii I a articolului L. 122-4 determină fie o nouă evaluare ecologică, fie o actualizare a celei care a fost realizată cu ocazia elaborării lor.

Caracterul minor al modificărilor se apreciază ținând seama de criteriile menționate în anexa II la Directiva [2001/42]. Un decret al Conseil d’État (Consiliul de Stat) stabilește situațiile în care modificările pot fi supuse evaluării ecologice după o examinare de la caz la caz efectuată de autoritatea administrativă a statului competentă în materie de mediu.”

12 Articolul L. 122-7 din Codul mediului, astfel cum a fost modificat prin Legea nr. 2010-788, prevede:

„Persoana de drept public responsabilă cu elaborarea unui plan sau a unui document transmite spre avizare către o autoritate administrativă a statului competentă în materie de mediu proiectul de plan sau de document elaborat în temeiul articolului L. 122-4, însoțit de raportul de mediu.

Dacă nu este emis într-un termen de trei luni, avizul este considerat favorabil.

Autoritatea de stat competentă în materie de mediu este consultată, în măsura în care este necesar, cu privire la gradul de precizie a informațiilor pe care trebuie să le conțină raportul de mediu.”

13 Articolul L. 122-11 din Codul mediului prevede:

„Condițiile de aplicare a prezentei secțiuni pentru fiecare categorie de planuri sau de documente sunt precizate, în măsura în care este necesar, prin decret al Conseil d'État (Consiliul de Stat)."

14 Pentru aplicarea articolelor 232 și 233 din Legea nr. 2010-788 și în scopul transpunerii Directivei 2001/42, Premier ministre (prim-ministrul) a adoptat printre altele Decretul nr. 2012-616. Acesta stabilește lista cu planurile, schemele, programele și documentele de planificare care trebuie să facă obiectul unei evaluări ecologice, fie în mod sistematic, fie după o examinare de la caz la caz de către autoritatea administrativă desemnată în acest scop. Acest decret definește de asemenea autoritatea competentă în materie de mediu care trebuie să fie consultată în cadrul evaluării ecologice amintite. În plus, decretul menționat definește, într-un tabel detaliat, planurile, schemele, programele și alte documente de planificare care trebuie să facă obiectul unei evaluări ecologice.

Litigiul principal și întrebările preliminare

15 La 13 iunie 2012, Association France Nature Environnement a sesizat instanța de trimitere cu o acțiune în anularea Decretului nr. 2012-616, invocând în special o încălcare a dispozițiilor Directivei 2001/42, mai precis faptul că mai multe autorități de mediu nu dispun de autonomia administrativă cerută de această directivă.

16 Printr-o decizie din 26 iunie 2015, instanța de trimitere a admis cererea de anulare a Decretului nr. 2012-616 în ceea ce privește articolele 1 și 7 din acesta.

17 Instanța de trimitere a statuat, în primul rând, că articolul 1 din acest decret încalcă cerințele care decurg din articolul 6 alineatul (3) din Directiva 2001/42. Astfel, această dispoziție de drept național ar acorda aceleiași autorități, pe de o parte, competența de a elabora și de a aproba un anumit număr de planuri și de programe și, pe de altă parte, competența consultativă de mediu pentru acestea din urmă, fără a prevedea vreo dispoziție de natură să garanteze că cea de a doua competență este exercitată, în cadrul acestei autorități, de o entitate care dispune de o autonomie efectivă.

18 Instanța de trimitere a apreciat, în al doilea rând, că articolul 7 din decretul menționat încalcă cerințele de conformare a dreptului național cu dreptul Uniunii prin înlăturarea, fără o justificare întemeiată pe motive imperative de securitate juridică sau de ordine publică, a aplicării normelor administrative de transpunere a Directivei 2001/42 în cazul cartelor privind parcurile naturale regionale a căror elaborare sau revizuire a fost impusă înainte de 1 ianuarie 2013, în condițiile în care termenul de transpunere a acestei directive expirase.

19 După ce a constatat nelegalitatea articolelor 1 și 7 din Decretul nr. 2012-616, instanța de trimitere a ridicat problema consecințelor unei asemenea constatări.

20 În această privință, instanța amintită a considerat că retroactivitatea anulării în parte a acestui decret prezenta riscul repunerii în discuție nu numai a legalității planurilor și a programelor adoptate în temeiul acestuia, ci și a legalității oricărui act adoptat pe baza acestora din urmă, ținând seama de posibilitatea specifică a dreptului administrativ de a invoca, fără nicio condiție legată de termene, nelegalitatea unor astfel de acte administrative. O astfel de situație ar putea aduce atingere atât respectării principiului securității juridice, cât și realizării obiectivelor Uniunii privind protecția mediului. În plus, un vid juridic ar părea că împiedică punerea în aplicare a dispozițiilor de drept național care transpun Directiva 2001/42, astfel încât instanța națională ar trebui să poată ajusta în timp efectele anulării decretului menționat.

21 Instanța de trimitere a arătat atunci că, în ceea ce privește condițiile în care instanța administrativă franceză își poate exercita competența de ajustare a efectelor unei decizii de anulare, astfel de considerații ar putea determina menținerea efectelor articolelor 1 și 7 din Decretul nr. 2012-616 în termenul strict necesar pentru a permite adoptarea normelor de organizare a unui sistem adecvat de autorități administrative însărcinate cu evaluarea ecologică conformă cu dispozițiile Directivei 2001/42. În consecință, această instanță ridică problema dacă este posibil să se prevadă că anularea în parte a decretului menționat nu produce efecte decât începând de la 1 ianuarie 2016 și că, sub rezerva acțiunilor contencioase inițiate la data deciziei de trimitere împotriva actelor adoptate în temeiul său, efectele produse de dispozițiile decretului atacat anterior anulării sale sunt considerate definitive.

22 În aceste condiții, Conseil d'État (Consiliul de Stat) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

„1) O instanță națională, organ jurisdicțional de drept comun în aplicarea dreptului Uniunii, trebuie să sesizeze cu titlu preliminar în toate cazurile Curtea pentru ca aceasta să aprecieze dacă este necesar să se mențină în vigoare în mod provizoriu dispozițiile considerate contrare dreptului Uniunii de către instanța națională?

2) În cazul unui răspuns afirmativ la această primă întrebare, decizia care ar putea fi adoptată de către Conseil d'État (Consiliul de Stat) de a menține până la 1 ianuarie 2016 efectele dispozițiilor articolului 1 din Decret[ul nr. 2012-616] pe care le consideră nelegale ar fi justificată în special de o cerință imperativă legată de protecția mediului?"

Cu privire la întrebările preliminare

Cu privire la a doua întrebare

23 Prin intermediul celei de a doua întrebări formulate, care trebuie analizată în primul rând, instanța de trimitere urmărește în esență să afle în ce condiții o instanță națională sesizată cu un litigiu poate limita în timp anumite efecte ale declarării nelegalității unei dispoziții de drept național care a fost adoptată cu încălcarea obligațiilor prevăzute de Directiva 2001/42, în special a celor care decurg din articolul 6 alineatul (3) din aceasta.

24 Este necesar să se arate că cererea de decizie preliminară este formulată în contextul unei proceduri de control al legalității referitoare la compatibilitatea unui anumit număr de dispoziții ale dreptului național cu Directiva 2001/42. În cadrul acestei proceduri, instanța de trimitere a constatat printre altele că cerințele impuse la articolul 6 alineatul (3) din directiva amintită au fost încălcate prin dispoziții de drept intern referitoare la transpunerea articolului menționat din directivă.

25 Referindu-se la Hotărârea din 20 octombrie 2011, Seaport (NI) și alții (C-474/10, EU:C:2011:681), instanța de trimitere observă în special că dispozițiile Decretului nr. 2012-616 sunt nelegale pentru că nu permit asigurarea independenței funcționale a autorității de mediu, întrucât acestea nu garantează exercitarea competenței consultative în materie de mediu, în cadrul autorității menționate, de către o entitate care dispune de o autonomie efectivă.

26 Astfel, Curtea a precizat, la punctul 39 din această hotărâre, că dispozițiile Directivei 2001/42 ar fi lipsite de efect util dacă, în ipoteza în care autoritatea desemnată în temeiul articolului 6 alineatul (3) din această directivă ar trebui de asemenea să elaboreze sau să adopte ea însăși un plan sau un program, nu ar exista, în structura administrativă a statului membru în cauză, niciun alt organ autorizat să exercite această funcție de consultare.

27 Instanța de trimitere consideră că articolele 1 și 7 din Decretul nr. 2012-616 nu îndeplinesc această cerință de autonomie, astfel încât aceste dispoziții trebuie să fie anulate. Ea ridică însă problema consecințelor juridice care decurg dintr-o astfel de anulare.

28 În special, instanța de trimitere se teme că această anulare prezintă riscul repunerii în discuție a legalității unui mare număr de planuri și de programe, precum și a actelor adoptate în temeiul acestora din urmă, situație care poate da naștere unui vid juridic, în detrimentul protecției mediului. Astfel, din cauza efectului retroactiv al anulării acestor dispoziții de drept intern, consultările care au avut loc pe baza lor vor fi considerate ca fiind realizate în mod ilegal.

29 În acest context, instanța de trimitere evocă Hotărârea din 28 februarie 2012, Inter-Environnement Wallonie și Terre wallonne (C-41/11, EU:C:2012:103).

30 La punctul 42 din această hotărâre, Curtea a decis că, în lipsa, în Directiva 2001/42, a unor prevederi referitoare la consecințele care trebuie deduse dintr-o încălcare a dispozițiilor procedurale pe care aceasta le conține, revine statelor membre obligația de a adopta, în cadrul competențelor lor, toate măsurile necesare, generale sau particulare, pentru ca toate planurile sau programele care pot avea efecte semnificative asupra mediului în sensul acestei directive să facă obiectul unei evaluări ecologice, înainte de adoptarea lor, în conformitate cu mijloacele procedurale și cu criteriile prevăzute de directiva menționată.

31 La punctul 43 din hotărârea menționată, Curtea a arătat că, în conformitate cu o jurisprudență constantă a Curții, statele membre sunt ținute să elimine consecințele ilicite ale unei încălcări a dreptului Uniunii și că o astfel de obligație revine, în cadrul competențelor sale, fiecărui organ al statului membru în cauză.

32 În plus, de la punctele 44-46 din aceeași hotărâre rezultă că obligația de a remedia omiterea unei evaluări ecologice impuse de Directiva 2001/42, inclusiv eventuala suspendare sau anulare a actului afectat de un astfel de viciu, revine de asemenea instanțelor naționale sesizate cu o acțiune împotriva unui act de drept intern adoptat cu încălcarea acestei directive. În consecință, instanțele menționate trebuie să ia, în temeiul dreptului lor național, măsuri de suspendare sau de anulare a unui plan sau a unui program adoptat cu încălcarea obligației de a efectua evaluarea ecologică cerută de directiva menționată.

33 În ceea ce privește preocupările exprimate de instanța de trimitere referitoare la posibile consecințe prejudiciabile, pe plan ecologic, ale unei anulări a dispozițiilor de drept intern considerate ca fiind incompatibile cu dreptul Uniunii, din cuprinsul punctelor 66 și 67 din Hotărârea din 8 septembrie 2010, Winner Wetten (C-409/06, EU:C:2010:503), reiese că numai Curtea poate, cu titlu excepțional și pentru considerații imperative de securitate juridică, să acorde o suspendare provizorie a efectului de înlăturare avut de o normă din dreptul Uniunii asupra dreptului național contrar acesteia. Astfel, dacă instanțele naționale ar avea puterea de a conferi dispozițiilor naționale supremație în raport cu dreptul Uniunii contrar acestora, chiar și numai cu titlu provizoriu, s-ar aduce atingere aplicării uniforme a dreptului Uniunii.

34 În aceste condiții și în ceea ce privește domeniul în discuție, Curtea a statuat, la punctul 58 din Hotărârea sa din 28 februarie 2012, Inter-Environnement Wallonie și Terre wallonne (C-41/11, EU:C:2012:103), că, ținând seama de existența unei cerințe imperative legate de protecția mediului și în măsura în care sunt respectate un anumit număr de condiții precizate de această hotărâre, o instanță națională poate fi în mod excepțional autorizată să facă uz de dispoziția sa națională care îi permite să mențină anumite efecte ale unui act național anulat. Reiese astfel din hotărârea menționată că Curtea a înțeles să recunoască unei instanțe naționale, de la caz la caz și cu titlu excepțional, posibilitatea de a organiza efectele anulării unei dispoziții naționale considerate incompatibilă cu dreptul Uniunii.

35 Astfel și după cum reiese din articolul 3 al treilea paragraf TUE și din articolul 191 alineatele (1) și (2) TFUE, Uniunea este chemată să asigure un nivel înalt de protecție și de îmbunătățire a protecției mediului.

36 În această perspectivă, în Hotărârea din 28 februarie 2012, Inter-Environnement Wallonie și Terre wallonne (C-41/11, EU:C:2012:103), Curtea a urmărit să concilieze, pe de o parte, principiile legalității și supremației dreptului Uniunii și, pe de altă parte, imperativul protecției mediului care decurge din aceste dispoziții ale dreptului primar al Uniunii.

37 Prin urmare, după cum reiese de la punctul 34 din prezenta hotărâre, la punctul 58 din hotărârea amintită, Curtea a supus posibilitatea de a menține, cu titlu excepțional, anumite efecte ale unui act național incompatibil cu dreptul Uniunii respectării unui anumit număr de condiții.

38 Aceste condiții au fost enunțate în dispozitivul Hotărârii din 28 februarie 2012, Inter-Environnement Wallonie și Terre wallonne (C-41/11, EU:C:2012:103). În primul rând, actul național atacat trebuie să constituie o măsură de transpunere corectă a Directivei 91/676/CEE a Consiliului din 12 decembrie 1991 privind protecția apelor împotriva poluării cu nitrați proveniți din surse agricole (JO 1991, L 375, p. 1, Ediție specială, 15/vol. 2, p. 81). În al doilea rând, trebuie ca adoptarea și intrarea în vigoare a unui nou act național să nu permită evitarea efectelor negative asupra mediului care decurg din anularea actului atacat. În al treilea rând, anularea actului menționat trebuie să aibă drept consecință crearea unui vid juridic în ceea ce privește transpunerea Directivei 91/676, care ar fi dăunător pentru mediu. În sfârșit, în al patrulea rând, menținerea excepțională a efectelor unui astfel de act național nu trebuie să acopere decât perioada strict necesară în vederea adoptării măsurilor care să permită remedierea neregularității constatate.

39 În ceea ce privește prima condiție, deși este adevărat că Curtea a arătat, la punctul 59 din Hotărârea din 28 februarie 2012, Inter-Environnement Wallonie și Terre wallonne (C-41/11, EU:C:2012:103), ținând seama de circumstanțele speciale ale cauzei în care s-a pronunțat această hotărâre, că actul în discuție în aceasta trebuia să constituie o măsură de transpunere corectă a Directivei 91/676, este necesar să se observe că, având în vedere existența unei cerințe imperative legate de protecția mediului, recunoscută de Curte la punctul 58 din hotărârea menționată, trebuie să se considere că această condiție înglobează orice măsură care, deși a fost adoptată cu încălcarea obligațiilor prevăzute de Directiva 2001/42, efectuează o transpunere corectă a dreptului Uniunii în domeniul protecției mediului.

40 În orice caz, posibilitatea excepțională astfel acordată instanței naționale nu poate fi exercitată decât de la caz la caz, iar nu în mod abstract sau global. Astfel și după cum s-a pronunțat deja Curtea, posibilitatea menționată trebuie să fie exercitată ținând seama de împrejurările specifice ale cauzei cu care este sesizată (a se vedea în acest sens Hotărârea din 28 februarie 2012, Inter-Environnement Wallonie și Terre wallonne, C-41/11, EU:C:2012:103, punctul 63).

41 Prin urmare, instanța națională este chemată să constate faptul că toate condițiile, cum sunt cele care reies din Hotărârea din 28 februarie 2012, Inter-Environnement Wallonie și Terre wallonne (C-41/11, EU:C:2012:103), sunt îndeplinite și să stabilească dacă anularea actului de drept intern în discuție în cauza cu care este sesizată ar presupune repercusiuni negative pentru mediu, punând în discuție obiectivele urmărite de dreptul Uniunii în materie.

42 În acest context, instanța națională trebuie să facă o apreciere care să țină cont printre altele de obiectivul și de conținutul actului în discuție în această cauză, precum și de efectele sale asupra altor dispoziții referitoare la protecția mediului.

43 Din considerațiile care precedă rezultă că este necesar să se răspundă la a doua întrebare că o instanță națională poate, atunci când dreptul intern o permite, în mod excepțional și de la caz la caz, să limiteze în timp anumite efecte ale declarării nelegalității unei dispoziții de drept național care a fost adoptată

cu încălcarea obligațiilor prevăzute de Directiva 2001/42, în special a celor care decurg din articolul 6 alineatul (3) din aceasta, cu condiția ca o astfel de limitare să se impună printr-o cerință imperativă legată de protecția mediului și ținând seama de împrejurările specifice ale cauzei cu care este sesizată. Această posibilitate excepțională nu poate să fie însă exercitată decât dacă sunt îndeplinite toate condițiile care reies din Hotărârea din 28 februarie 2012, Inter-Environnement Wallonie și Terre wallonne (C-41/11, EU:C:2012:103), și anume:

— ca această dispoziție atacată a dreptului național să constituie o măsură de transpunere corectă a dreptului Uniunii în materie de protecție a mediului;

— ca adoptarea și intrarea în vigoare a unei noi dispoziții a dreptului național să nu permită evitarea efectelor negative asupra mediului care decurg din anularea dispoziției atacate a dreptului național;

— ca anularea acesteia din urmă să aibă drept consecință crearea unui vid juridic în ceea ce privește transpunerea dreptului Uniunii în materie de protecția mediului care ar fi mai dăunător pentru acesta, în sensul că această anulare s-ar manifesta printr-o protecție mai redusă și ar contraveni astfel chiar obiectivului esențial al dreptului Uniunii, și

— ca o menținere excepțională a efectelor dispoziției atacate a dreptului național să nu acopere decât perioada strict necesară pentru adoptarea măsurilor care să permită remedierea neregularității constatate.

Cu privire la prima întrebare

44 Prin intermediul primei întrebări formulate, instanța de trimitere urmărește să afle dacă, înainte de a profita de posibilitatea excepțională care îi permite să decidă să mențină, în condițiile care reies din Hotărârea din 28 februarie 2012, Inter-Environnement Wallonie și Terre wallonne (C-41/11, EU:C:2012:103), anumite efecte ale unui act național incompatibil cu dreptul Uniunii, o instanță națională este, în toate cazurile, obligată să sesizeze Curtea cu titlu preliminar.

45 În acest sens, trebuie amintit că articolul 267 TFUE conferă instanțelor naționale ale căror decizii sunt supuse unei căi de atac de drept intern posibilitatea de a sesiza Curtea cu titlu preliminar.

46 Numai instanța națională care este sesizată cu soluționarea litigiului și trebuie să își asume răspunderea pentru hotărârea judecătorească ce urmează a fi pronunțată are competența să aprecieze, luând în considerare particularitățile cauzei, atât necesitatea unei decizii preliminare pentru a fi în măsură să pronunțe propria hotărâre, cât și pertinența întrebărilor pe care le adresează Curții (Hotărârea din 9 septembrie 2015, X și van Dijk, C-72/14 și C-197/14, EU:C:2015:564, punctul 57).

47 În schimb, dacă o instanță națională ale cărei decizii nu sunt supuse unei căi de atac jurisdicționale constată că interpretarea dreptului Uniunii este necesară pentru soluționarea unui litigiu cu care este sesizată, articolul 267 al treilea paragraf TFUE îi impune să sesizeze Curtea cu o cerere de decizie preliminară.

48 Curtea a considerat, în această privință, la punctul 16 din Hotărârea din 6 octombrie 1982, Cilfit și alții (283/81, EU:C:1982:335), că aplicarea corectă a dreptului Uniunii se poate impune într-un mod atât de evident încât să nu lase loc niciunei îndoieli rezonabile privind modul de rezolvare a întrebării adresate. Înainte de a concluziona că este vorba de o astfel de situație, instanța națională de ultim grad trebuie să fie convinsă că acest aspect s-ar impune într-un mod la fel de evident și instanțelor naționale ale celorlalte state membre și Curții. Numai în cazul în care aceste condiții sunt îndeplinite, instanța națională respectivă va putea să se abțină să trimită această întrebare Curții de Justiție și să își asume responsabilitatea de a o soluționa ea însăși.

49 În plus, instanței naționale menționate îi revine sarcina de a examina în ce măsură nu este obligată să sesizeze Curtea cu titlu preliminar în funcție de caracteristicile dreptului Uniunii și de dificultățile specifice pe care le prezintă interpretarea acestuia. Astfel, fiecare dispoziție de drept al Uniunii, inclusiv jurisprudența Curții în domeniul avut în vedere, trebuie plasată în contextul său și interpretată în lumina ansamblului dispozițiilor acestui drept, a finalităților și a stadiului evoluției acestuia la data la care respectiva prevedere trebuie să fie aplicată (a se vedea în acest sens Hotărârea din 6 octombrie 1982, Cilfit și alții, 283/81, EU:C:1982:335, punctele 17 și 20).

50 Astfel, Curtea a statuat, la punctul 21 din Hotărârea din 6 octombrie 1982, Cilfit și alții (283/81, EU:C:1982:335), că o instanță ale cărei decizii nu sunt supuse unei căi de atac în dreptul intern trebuie, atunci când se pune o problemă de drept al Uniunii în cauza dedusă judecății sale, să își îndeplinească obligația de sesizare, cu excepția cazului în care constată că aplicarea corectă a dreptului Uniunii se impune cu o asemenea evidență încât nu lasă loc niciunei îndoieli rezonabile și că existența unei astfel de posibilități trebuie să fie evaluată în funcție de caracteristicile proprii dreptului Uniunii, de dificultățile specifice pe care le prezintă interpretarea acestuia și de riscul divergențelor de jurisprudență în cadrul Uniunii.

51 Prin urmare, în situația unei cauze precum cea din litigiul principal, din moment ce, pe de o parte, problema posibilității unei instanțe naționale de a limita în timp anumite efecte ale declarării nelegalității unei dispoziții de drept național care a fost adoptată cu încălcarea obligațiilor prevăzute de Directiva 2001/42, în particular a celor care decurg din articolul 6 alineatul (3) din aceasta, nu a făcut obiectul unei alte decizii a Curții ulterior Hotărârii din 28 februarie 2012, Inter-Environnement Wallonie și Terre wallonne (C-41/11, EU:C:2012:103), iar, pe de altă parte, o asemenea posibilitate are un caracter excepțional, după cum reiese din răspunsul dat la a doua întrebare, instanța națională ale cărei decizii nu mai sunt supuse unei căi de atac jurisdicționale trebuie să sesizeze Curtea cu titlu preliminar atunci când are cea mai mică îndoială în ceea ce privește interpretarea sau aplicarea corectă a dreptului Uniunii.

52 În particular, din moment ce exercitarea acestei posibilități excepționale poate aduce atingere respectării principiului supremației dreptului Uniunii, instanța națională menționată nu ar putea fi scutită de a sesiza Curtea cu titlu preliminar decât în măsura în care este convinsă că exercitarea posibilității excepționale menționate nu ridică nicio îndoială rezonabilă. Pe de altă parte, lipsa unei asemenea îndoieli trebuie să fie demonstrată în mod detaliat.

53 Prin urmare, este necesar să se răspundă la prima întrebare că, în stadiul actual al dreptului Uniunii, o instanță națională ale cărei decizii nu mai sunt supuse unei căi de atac jurisdicționale este, în principiu, obligată să sesizeze Curtea cu titlu preliminar, pentru ca aceasta să poată aprecia dacă, în mod excepțional, dispoziții de drept intern considerate contrare dreptului Uniunii pot fi menținute provizoriu, în temeiul unei cerințe imperative legate de protecția mediului și ținând seama de împrejurările specifice ale cauzei cu care este sesizată această instanță națională. Respectiva instanță națională nu este scutită de această obligație decât atunci când este convinsă – fapt pe care trebuie să îl demonstreze în mod detaliat – că nu există nicio îndoială rezonabilă cu privire la interpretarea și la aplicarea condițiilor care reies din Hotărârea din 28 februarie 2012, Inter-Environnement Wallonie și Terre wallonne (C-41/11, EU:C:2012:103).

Cu privire la cheltuielile de judecată

54 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera întâi) declară:

1) **O instanță națională poate, atunci când dreptul intern o permite, în mod excepțional și de la caz la caz, să limiteze în timp anumite efecte ale declarării nelegalității unei dispoziții de drept național care a fost adoptată cu încălcarea obligațiilor prevăzute de Directiva 2001/42/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 27 iunie 2001 privind evaluarea efectelor anumitor planuri și programe asupra mediului, în particular a celor care decurg din articolul 6 alineatul (3) din aceasta, cu condiția ca o astfel de limitare să se impună printr-o cerință imperativă legată de protecția mediului și ținând seama de împrejurările specifice ale cauzei cu care este sesizată. Această posibilitate excepțională nu poate să fie însă exercitată decât dacă sunt îndeplinite toate condițiile care reies din Hotărârea din 28 februarie 2012, Inter-Environnement Wallonie și Terre wallonne (C-41/11, EU:C:2012:103), și anume:**

   — **ca această dispoziție atacată a dreptului național să constituie o măsură de transpunere corectă a dreptului Uniunii în materie de protecție a mediului;**

   — **ca adoptarea și intrarea în vigoare a unei noi dispoziții a dreptului național să nu permită evitarea efectelor negative asupra mediului care decurg din anularea dispoziției atacate a dreptului național;**

   — **ca anularea acesteia din urmă să aibă drept consecință crearea unui vid juridic în ceea ce privește transpunerea dreptului Uniunii în materie de protecția mediului care ar fi mai dăunător pentru acesta, în sensul că această anulare s-ar manifesta printr-o protecție mai redusă și ar contraveni astfel chiar obiectivului esențial al dreptului Uniunii, și**

   — **ca o menținere excepțională a efectelor dispoziției atacate a dreptului național să nu acopere decât perioada strict necesară pentru adoptarea măsurilor care să permită remedierea neregularității constatate.**

2) **În stadiul actual al dreptului Uniunii, o instanță națională ale cărei decizii nu mai sunt supuse unei căi de atac jurisdicționale este, în principiu, obligată să sesizeze Curtea cu titlu preliminar, pentru ca aceasta să poată aprecia dacă, în mod excepțional, dispoziții de drept intern considerate contrare dreptului Uniunii pot fi menținute provizoriu, în temeiul unei cerințe imperative legate de protecția mediului și ținând seama de împrejurările specifice ale cauzei cu care este sesizată această instanță națională. Respectiva instanță națională nu este scutită de această obligație decât atunci când este convinsă – fapt pe care trebuie să îl demonstreze în mod detaliat – că nu există nicio îndoială rezonabilă cu privire la interpretarea și la aplicarea condițiilor care reies din Hotărârea din 28 februarie 2012, Inter-Environnement Wallonie și Terre wallonne (C-41/11, EU:C:2012:103).**

Semnături